

Kulturvern kan være godt barnevern

Vi trenger ikke etnosentrisk eller kulturrelativistiske ideologer, men fagfolk som er trygge på komplekse vurderinger.

TEKST

Judith van der Weele

PUBLISERT 5. september 2013

Fagformidling og debatt

Debatt

HISTORISK FORSKNING: Psykologspesialist Judith van der Weele sa i juli at hun er beigrmet over psykologers kompetanse om ehndoktetsfamiler. Hun kan bli ferate psykolog som forsker på barnesakkyndige i Norge.

Kulturvern eller barnevern?

Forskning på sakkyndighet må baseres på fag. Ikke ideologi.

Ragnar Kværness

Spesialist i klinisk psykologi – barn og unge

DEBATT: BARNESAKKYNDIGHET

Judith van der Weele forteller i Psykologtidsskriftets juliutgave at hun vil bruke forskningsmidler til å finne ut om barnesakkyndige mestrer noe hun kaller «krysskulturelt perspektiv». Hun forsøker å illustrere begrepet med et sitat fra en sakkyndigrapport der den sakkyndige problematiserer at mor og barn har lite øyekontakt. Ifølge van der Weele avslører vedkommende dermed «lite kritisk refleksjon rundt vestlig psykologisk teori». Det finnes nemlig steder i verden hvor samspill med småbarn er preget av fysisk kontakt, ikke øyekontakt, ifølge van der Weele.

Hva mener hun egentlig? Sikter hun til folkegrupper og kulturer der barn skal

viser underdanighet og fryktbasert «respekt» ved å vike blikket? Der barn som ser de voksne inn i øynene, anses å utfordre de voksnes patriarkalske autoritet? Mener van der Weele at barn med en slik kulturell bakgrunn har en annen biologi og psykologi enn «vi» har? Eller mener hun at blikkontakt mellom barn og omsorgsgiver generelt sett er uvesentlig i utviklingen av sentrale ferdigheter som tilknytning og sosialt samspill? Utelukker van der Weele at kulturell praksis også kan være skadelig for barn?

I Norge var det frem til 1972 eksplisitt tillatt, og for mange sett på som en plikt, å slå barn. Mener van der Weele at denne i høyeste grad kulturbaserte praksisen ikke var (og er) skadelig?

Når man skal vurdere betydningen av lite øyekontakt mellom foreldre og barn, er det selvfølgelig relevant om foreldre-

ne kommer fra en kultur der øyekontakt er tabuisert. Men å mene, som det ser ut til at van der Weele gjør, at lite øyekontakt ikke er noe problem, er underlig fra en psykolog.

Utelukker Judith van der Weele at kulturell praksis også kan være skadelig for barn?

Van der Weele forteller om en ambisjon for forskningen sin: hun vil bekjempe det hun kaller «faglig etnosentrisme». Det er på tide med forskning på sakkyndighet. Men skal den være nyttig, må den baseres på fag, ikke ideologi. ■

rkværness@yuhoo.com

bli første psykolog som forsker på barnesakkyndige i Norge, og ble intervjuet om dette i juli. Ragnar Kværness reagerte i etterkant på uttalelser van der Weele kom med i intervjuet.

DEBATT : BARNESAKKYNDIGHET

Jeg ble intervjuet av Psykologtidsskriftet om barnesakkyndighet og forskning, og Ragnar Kværness skrev i augustutgaven et debattinnlegg der han reagerer på noen av uttalelsene mine.

«Ragnar Kværness mener tilsynelatende at samme handlinger eller atferd betyr det samme i alle kulturer, og at det alltid må forstås likt»

Det er overraskende at Kværness, en spesialist i barne- og ungdomspsykologi, reagerer på viktigheten av å sette psykologiske fenomener inn i en kulturell kontekst for å forstå dem, ettersom dette er noe som vektlegges verden over i forvaltning, helsepraksis og diagnose.

«Kulturelle formuleringer»

DSM V sier: «All forms of distress are locally shaped, including the DSM disorders » (APA , 2013, s 758).

DSM V har med dette bakteppet videreført «kulturelle formuleringer» som fulgte med DSM IV. Intervjuguiden skal bistå klinikere i vurderinger av komplekse (kulturelle) problemstillinger. Intervjuet inneholder en seksjon hvor klinikerer blant annet skal vurdere maktforholdet mellom klient og behandler. Våre egne etiske retningslinjer, som psykologer, sier også en del om varsomhet knyttet til kulturelle, klassemessige og kjønnsmessige forutsetninger.

«Etnosentrisitet»

Ett mål må være at kulturelle forhold ikke misforstås som omsorgssvikt, og at omsorgssvikt ikke misforstås som kultur. Her er det utfordringer på mange plan, for eksempel knyttet til håndtering av kulturelt relative og kulturelt absolutte perspektiver på oppdragerpraksis. «Etnosentrisitet» er et samfunnsfaglig begrep og ikke mitt påfunn. Det beskriver hvordan våre egne perspektiver ses på som allmenngyldige. Et eksempel på norsk oppgjør med etnosentrisme er utvikling av en kjønnet forståelse av virkeligheten. Vi har også hatt en kultur som har vært heterofilt privilegert, nå er dette endret takket være en tydeliggjøring av etnosentrisiteten av heterofil dominans.

«Kulturvern»

Kulturvern kan være alt annet enn godt barnevern. Mange som har utviklet en bevissthet knyttet til kultur, vegrer seg for å krenke den andres «kultur». Frykten for å være rasistisk i holdning eller diskriminerende i praksis kan føre til handlingslammelse hos en utreder. Vekt på kulturelle tradisjoner (for eksempel norske foreldres drikkevaner når barn er til stede, eller vold som intendert god oppdragelse) kan hindre en fagperson i å gjøre nødvendige vurderinger av barnets beste. Da er «kulturvern» slett ikke barnevern.

Faren med relativisme er undervurdering av overgrep mot barn. Man vil kunne betegne (skadelig) kulturell praksis som naturlig, og man vil dermed kunne bagatellisere overgrep – og vi får følgelig «falskt negative». Absolutte verdier hos en utreder kan medføre «falskt positive»: overidentifisering av overgrep. Her vil intervensjoner også skade det unike barnet, familien og dens nettverk. Mitt ståsted i dag er en ikke-relativ holdning til overgrep med vekt på barnets opplevelse heller enn omsorgsgiverens intensjon. Samtidig anvender man en relativistisk tilnærming i vurdering av hjelpetiltak, med vekt på endringsteorier, på familiens dilemmaer, og på oppbygging av en sterk allianse med klientene.

Og ja, «kulturvern» kan være svært godt barnevern. Bare spør samiske historikere om norsk praksis i nær fortid. Assimileringspraksisen som samiske barn ble utsatt for, har for mange medført både lavt selvbilde, marginalisering og skam knyttet til biologisk opphav. Er vi varsomme nok i møte med sårbare grupper? Mon tro om muslimske barn i dag utsettes for samme krefter som samiske barn har blitt møtt med før? Og kan vi, ved kartlegging av barnas kulturelle leveverden, oppdage ressurser som ellers ville ha forblitt skjult? Finnes det her kilder til resiliens?

«Mon tro om muslimske barn i dag utsettes for samme krefter som samiske barn har blitt møtt med før?»

Øyekontakt

Øyekontakt-eksemplet i intervjuet med meg i juliutgaven var kun en illustrasjon på noe som kan mistolkes i kulturell kontekst. Så vidt meg bekjent er det ikke forskningsmessig belegg for å hevde at manglende øyekontakt alltid er uttrykk for dårlige omsorgsevner. Mindre øyekontakt kan bety, men trenger ikke å bety, verken underdanighet eller et skadet samspill. Kværness mener tilsynelatende at samme handlinger eller atferd betyr det samme i alle kulturer, og at det alltid må forstås likt. Det er uttrykk for nettopp den faglige etnosentrisitet jeg kritiserer. Det er ikke et faglig, men et ideologisk standpunkt.

Vi trenger fagfolk som er trygge på komplekse vurderinger, ikke etnosentriske eller kulturel relativistiske ideologer. Jeg ønsker gode systematiske drøftinger av dysfunksjonalitet, som er etterprøvbare for dem som skal ta beslutningene. Jeg vil ha

beskrivelser på hva som er universelle og kontekstuelle faktorer for god utvikling. Psykologer har i kraft av utdanningen en avansert analysekompetanse. Ved å trekke inn flere dimensjoner i vurderinger sikrer vi både den enkeltes menneskerettigheter og fremmer grunnlag for trygg oppvekst. Det er en del av vår kjernekompetanse og hindrer oss i overforenkling av komplekse problemer. Forskning på sakkyndighet, kultur og etnisitet knyttet til omsorg er i sentrum av psykologisk teori og er alt annet enn ideologi.

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 50, nummer 9, 2013, side

TEKST

Judith van der Weele, psykologspesialist klinisk voksen